

Bartosz Kotowicz*, Małgorzata Sieradzka**,
Magdalena Zawisza***

Żądanie unieważnienia umowy na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym jako postać roszczenia o przywrócenie stanu poprzedniego

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2020 r.,
III CZP 80/19

Spis treści

- I. Uwagi wprowadzające
- II. Stan faktyczny
- III. Stan prawny
- IV. Komentarz
  1. Roszczenie z art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr
  2. Charakter roszczenia z art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr w świetle orzecznictwa
  3. Konsekwencje uchwały SN

Streszczenie

Celem artykułu jest omówienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2020 r., III CZP 80/19, w której Sąd Najwyższy uznał, że żądanie unieważnienia umowy przewidziane w art. 12 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym jest postacią roszczenia o przywrócenie stanu poprzedniego, którego skuteczne dochodzenie jest uzależnione od spełnienia ogólnych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej. Artykuł obejmuje analizę stanowisk prezentowanych dotychczas w doktrynie i orzecznictwie oraz komentarz podjętej przez Sąd Najwyższy uchwały. Ponadto, zaprezentowany zostanie wpływ orzeczenia na późniejszą praktykę sądów powszechnych.

Słowa kluczowe: przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom rynkowym; roszczenia odszkodowawcze; unieważnienie umowy.

JEL: K21

* Asystent w Katedrze Prawa Gospodarczego Publicznego na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie; aplikant adwokacki w Kancelarii Adwokackiej MSW Prof. nadzw. dr hab. Małgorzata Sieradzka; kontakt e-mail: bartosz.kotowicz@lazarski.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1560-9938>.

** Profesor Uczelni Łazarskiego w Warszawie; kierownik Katedry Prawa Gospodarczego Publicznego na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie; adwokat; kontakt e-mail: malgorzata.sieradzka@lazarski.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3930-6491>.

*** Studentka Uczelni Łazarskiego w Warszawie; prawnik w Kancelarii Adwokackiej MSW Prof. nadzw. dr hab. Małgorzata Sieradzka; kontakt e-mail: m.zawisza@lazarski.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6883-5050>.

I. Uwagi wprowadzające

Głosowane orzeczenie Sądu Najwyższego (dalej: SN) rozstrzyga wątpliwość dotyczącą charakteru prawnego żądania unieważnienia umowy w świetle art. 12 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (t.j. Dz. U. 2017, poz. 2070) (dalej: upnpr). Zarówno bowiem w doktrynie, jak i w orzecznictwie sprzed wydania uchwały uważa się brak jednolitości stanowisk w tym przedmiocie. W ocenie SN, żądanie unieważnienia umowy jest postacią roszczenia o przywrócenie stanu poprzedniego (art. 363 § 1 k.c.), którego skuteczne dochodzenie jest uzależnione od spełnienia ogólnych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej. Wśród uprawnień przysługujących konsumentowi na podstawie ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym istotną rolę odgrywa też prawo o charakterze kształtującym.

II. Stan faktyczny

Zagadnienie prawne skierowane do Izby Cywilnej SN postanowieniem z dnia 18 czerwca 2019 r. Sądu Okręgowego w Warszawie powstało na gruncie sprawy, której przedmiot stanowiło powództwo o unieważnienie umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, a także o odszkodowanie. W stanie faktycznym sprawy powodowie, korzystając z usług doradcy finansowego, zawarli z bankiem umowę kredytu hipotecznego na kwotę 400 tys. złotych. Zawarcie umowy kredytu uzależnione było m.in. od zawarcia umowy ubezpieczenia na życie, co obniżyło marżę kredytu oraz jednoczesnego zawarcia umowy pożyczki z bankiem. Zgodnie z warunkami transakcji pożyczka, której całkowity koszt wyniósł 44 tys. złotych, miała zostać przeznaczona na pokrycie kosztów ubezpieczenia na życie, ubezpieczenia ochrony prawnej tytułu prawnego do nieruchomości i ubezpieczenia nieruchomości od pożaru i innych zdarzeń losowych. Powodowie byli zapewniani przez doradcę finansowego o możliwości porównania ofert różnych banków, jednak tylko oferta pozwanego banku spełniała ich kryteria. Powodowie nie byli zainteresowani nabywaniem produktów dodatkowych, jednak doradca przekonywał ich, że środki ze składek ubezpieczeniowych będą inwestowane w fundusze kapitałowe, a zgromadzona kwota pomoże im we wcześniejszej spłacie kredytu. Kredytobiorcy nie zostali jednak poinformowani o konieczności cesji praw z ubezpieczenia na życie na rzecz banku, na skutek której to bank, a nie kredytobiorcy, będzie decydował o przeznaczeniu środków zgromadzonych na polisie. Doradca nie poinformował także strony powodowej, że bank i towarzystwo ubezpieczeniowe należą do jednej grupy kapitałowej, a ich pieniądze będą inwestowane w akcje, których emitentem jest sam bank. Po trzech latach kredytobiorcy złożyli oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych umów: ubezpieczenia, pożyczki i cesji. Powodowie uzasadniali swoją decyzję podaniem przez doradcę finansowego szeregu nieprawdziwych informacji oraz pominięciem istotnych informacji dotyczących warunków ubezpieczeń i umów zawartych przez nich z bankiem. W ocenie strony powodowej doradca finansowy podstępnie i celowo wprowadził ich w błąd. Kredytobiorcy wystąpili z powództwem przeciwko bankowi o unieważnienie umowy. Sąd pierwszej instancji unieważnił sporne umowy, uznając działania doradcy finansowego za nieuczciwe praktyki rynkowe w rozumieniu art. 4 ust. 1 upnpr. W uzasadnieniu do wyroku wskazano, że na skutek działań doradcy finansowego powodowie powzięli mylne wyobrażenie co do obowiązków spoczywających na nich

w razie wyrażenia woli zawarcia kredytu hipotecznego na warunkach przez niego przedstawionych, jak również co do korzyści i przysługiwania im praw z tytułu posiadania ubezpieczenia na życie. Sąd pierwszej instancji wskazał również, że niedopuszczalne jest nierzetelne informowanie o warunkach umów. Za niedopuszczalne uznano także informowanie powodów przez doradcę finansowego o rzekomych korzyściach wynikających z produktu ubezpieczeniowego bez wskazania ryzyka, jakie się z tym wiążą. Strona pozwana wniosła apelację od wyroku sądu rejonowego wskazując, że warunkiem zasądzenia odszkodowania nie jest ustalenie nieważności umowy. Pozwany podnosił również, że konieczne jest wykazanie winy. Sąd drugiej instancji, rozpatrujący apelację strony pozwanej, powziął jednak wątpliwość co do wykładni art. 12 ust.1 pkt. 4 upnpr, kierując do SN następujące pytania:

- 1) czy w świetle art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr unieważnienie umowy stanowi niezbędną przesłankę roszczenia odszkodowawczego, a co za tym idzie żądanie zapłaty może obejmować wyłącznie obowiązek wzajemnego zwrotu świadczeń, czy też powołany przepis zawiera dwa osobne uprawnienia: do dochodzenia odszkodowania oraz do żądania unieważnienia umowy;
- 2) czy w świetle art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr unieważnienie umowy możliwe jest jedynie na podstawie innych powszechnie obowiązujących przepisów w zw. z art. 58 k.c., czy też unieważnienie umowy mieści się w roszczeniach odszkodowawczych i do jego orzeczenia wystarczające jest zaistnienie nieuczciwej praktyki rynkowej, wystąpienie szkody oraz związku przyczynowego pomiędzy szkodą a praktyką;
- 3) czy w świetle art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr możliwe jest unieważnienie jedynie wybranych postanowień umownych, czy też skuteczne żądanie unieważnienia musi dotyczyć całej umowy?

III. Stan prawny

Uchwalenie ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym nastąpiło w wyniku wdrożenia do polskiego systemu prawnego dyrektywy 2005/29/WE (Dz. Urz. UE L 149/22), która pozostawiła państwom członkowskim swobodę w kształtowaniu środków prawnych, mających służyć zwalczaniu nieuczciwych praktyk rynkowych, wskazując jedynie, że środki te mają być skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające. Celem przepisów dyrektywy 2005/29/WE jest ochrona przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi i wywieraniem wpływu na decyzje dotyczące transakcji ze szkodą dla interesów gospodarczych konsumentów.

Zgodnie z art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr, w razie dokonania nieuczciwej praktyki rynkowej konsument może żądać naprawienia wyrządzonej szkody na zasadach ogólnych, w szczególności żądać unieważnienia umowy z obowiązkiem wzajemnego zwrotu świadczeń oraz zwrotu przez przedsiębiorcę kosztów związanych z nabyciem produktu. Roszczenia określone w art. 12 ust. 1 upnpr uzależnione są od dokonania nieuczciwej praktyki rynkowej, statusu konsumenta osoby, wobec której praktyka ta została dokonana i naruszenia lub zagrożenia interesu tej osoby. Za nieuczciwą praktykę rynkową uznaje się: praktykę sprzeczną z dobrymi obyczajami, która w istotny sposób zniekształca lub może zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta przed zawarciem umowy dotyczącej produktu, w trakcie jej zawierania lub po jej zawarciu, w szczególności praktykę rynkową agresywną, wprowadzającą w błąd, a także stosowanie sprzecznego z prawem kodeksu dobrych praktyk.

IV. Komentarz

Rozstrzygnięcie SN należy w pełni zaaprobować. Sąd Najwyższy orzekł bowiem, że żądanie unieważnienia umowy przewidziane w art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr jest postacią roszczenia o przywrócenie stanu poprzedniego (art. 363 § 1 k.c.), którego skuteczne dochodzenie jest uzależnione od spełnienia ogólnych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej, tj. zdarzenia sprawczego, szkody i adekwatnego związku przyczynowego, które mają charakter niezależny w stosunku do potrzeby unieważnienia części lub całości umowy. Konsument, który został wprowadzony w błąd i na skutek tego zawarł umowę, której inaczej by nie podpisał, może zatem uzyskać odszkodowanie bez konieczności unieważniania całej umowy.

1. Roszczenie z art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr

Charakter roszczenia o naprawienie wyrządzonej szkody na zasadach ogólnych, w szczególności charakter żądania unieważnienia umowy określonego w art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr, był dotychczas sporny. W doktrynie prezentowane były dwie grupy poglądów.

Zwolennicy pierwszego z nich wskazują, że ustawodawca wprowadził w omawianym przepisie dwa odrębne instrumenty prawne, tj. roszczenie odszkodowawcze oraz uprawnienie do żądania unieważnienia umowy (Grochowski, 2009, s. 59–71; Szwaja i Tischner, 2007, s. 1121; Michalak, 2008, s. 124). Pogląd ten traktuje żądanie unieważnienia umowy jako uprawnienie o odmiennym charakterze niż roszczenia odszkodowawcze, bliższe instytucji bezpodstawnego wzbogacenia. Według przedstawicieli doktryny, w przypadku przyjęcia przeciwnego stanowiska ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym wprowadzałaby nowy reżim odpowiedzialności, łączący elementy naprawienia szkody oraz bezpodstawnego wzbogacenia z żądaniem unieważnienia umowy przez sąd, czemu jednak przeczy odwołanie do zasad ogólnych. Konsekwencją tego poglądu jest przyjęcie, że roszczenie o unieważnienie umowy nie przedawnia się. W ocenie M. Grochowskiego żądanie unieważnienia umowy z obowiązkiem wzajemnego zwrotu świadczeń oraz zwrotu kosztów przez przedsiębiorcę nie jest konstrukcyjnie szczególnym przypadkiem naprawienia szkody na zasadach ogólnych, jak sugerowałoby postużenie się sformułowaniem „w szczególności”. Dla autora jest to dowód na potknięcie legislacyjne. Jego zdaniem, unieważnienia umowy nie da się w żadnym wypadku potraktować jako postaci obowiązku naprawienia szkody, zawarty zaś w końcowej części przepisu obowiązek zwrotu kosztów związanych z nabyciem produktu zbliża do *culpa in contrahendo* (Grochowski, 2009, s. 60 i n.).

Zgodnie natomiast z drugim z poglądów prezentowanych w doktrynie unieważnienie umowy stanowi formę przywrócenia stanu poprzedniego, a co za tym idzie – swoiste roszczenie odszkodowawcze. Roszczenie to obejmuje zniweczenie umowy i zwrot poniesionych w związku z jej zawarciem kosztów, jak przy *culpa in contrahendo*. Roszczenie o unieważnienie umowy stanowi bowiem w tym przypadku element roszczenia odszkodowawczego w postaci *restitutio naturalis*. Według K. Włodarskiej-Dziurżyńskiej, jego podstawę, nawet jeśli przyjąć tezę o niesamodzielności art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr, stanowić będzie art. 363 § 1 k.c. (Włodarska-Dziurżyńska, 2009, s. 103). Jego celem jest doprowadzenie do analogicznego stanu rzeczy, jak gdyby czynność dokonana przez konsumenta pod wpływem nieuczciwej praktyki rynkowej w ogóle nie doszła do skutku. M. Sieradzka wskazuje, że przepis art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr stanowi nowy typ roszczenia

o naprawienie szkody, sygnalizując jedynie trudności mogące pojawić się ze względu na zbieg sankcji z ustawą z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji i Kodeksem cywilnym (Sieradzka, 2008, teza 11 do art. 12). Za odszkodowawczym charakterem roszczenia z art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr opowiada się również T. Targosz (2012, s. 137–171). Podobnie K. Południak-Gierz opowiada się za traktowaniem żądania unieważnienia umowy jako postać *restitutio naturalis*, przy czym w razie uznania żądania unieważnienia umowy za niesamodzielne, jego podstawy upatruje w art. 363 § 1 k.c. (Południak-Gierz 2018, s. 95). Do zwolenników drugiej grupy poglądów należy również zaliczyć A. Ohanowicza (1971, s. 184).

Zgodnie z art. 363 k.c. realizacja funkcji kompensacyjnej odszkodowania może być osiągnięta albo poprzez naprawienie szkody, które nastąpi przez przywrócenie stanu poprzedniego (restytucja naturalna), albo też przez zapłatę odpowiedniej kwoty (rekompensata). Obie przedstawione powyżej formy realizacji funkcji kompensacyjnej są równoważne w tym sensie, że zmierzają do odwrócenia w dobrach i interesach poszkodowanego skutków zdarzenia wyrządzającego mu szkodę i przywrócenia – w znaczeniu prawnym – stanu, jaki by istniał, gdyby owo zdarzenie nie nastąpiło. Przepis art. 363 k.c. ma zastosowanie do wszystkich wypadków konstruowania roszczenia odszkodowawczego zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego, o ile przepis szczególny nie wprowadzi innej regulacji. Powyższe oznacza, że przepis art. 363 k.c. wykracza poza regulacje kodeksowe, a nawet poza prawo cywilne. Należy zgodzić się z poglądem K. Zagrobelnego, że w razie gdy przepisy obowiązującego prawa należące do innej gałęzi niż prawo cywilne stanowią o obowiązku naprawienia szkody, jednak nie określają szczegółowo roszczenia odszkodowawczego, wówczas należy wprost stosować m.in. przepis art. 363 k.c. (Zagrobelny, 2019, teza 2 do art. 363).

Jeżeli zatem założy się, że nieważność umowy można stwierdzić z powodu samego jej zawarcia na skutek stosowania nieuczciwej praktyki rynkowej, badaniu powinny podlegać jedynie okoliczności związane z jej zawarciem, w celu ustalenia, czy działania przedsiębiorcy wypełniły dyspozycję art. 5 ust. 1 upnpr. Natomiast w przypadku uznania, że nieważność musi wynikać z innego przepisu prawa, a do jej stwierdzenia nie jest wystarczającym samo ustalenie zawarcia umowy na skutek nieuczciwej praktyki rynkowej, konsument poza powołaniem się na nieuczciwą praktykę rynkową powinien wykazać również wszystkie przesłanki wady czynności prawnej, na którą się powołuje, jak również, w przypadku nieważności względnej wywołanej na skutek błędu, w odpowiednim terminie złożyć stosowne oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych swoich oświadczeń woli.

2. Charakter roszczenia z art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr w świetle orzecznictwa

Brak jednolitego stanowiska doktryny w zakresie stosowania przepisu art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr można dostrzec w orzecznictwie, w którym reprezentowana jest każda z alternatyw przedstawionych w trzech pytaniach szczegółowych składających się na pytanie prawne przedstawione SN.

W wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 listopada 2019 r., VI ACa 542/19 wskazano, że przepis art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr wymienia samodzielne środki ochrony prawnej, które mogą być dochodzone przez konsumenta łącznie albo oddzielnie w zależności od skonkretyzowanych żądań pozwu oraz okoliczności je uzasadniających, w tym kwestii prawnej, jaką jest norma indywidualno-konkretna stanowiąca ich podstawę. Na tej podstawie konsument może zatem

żądać spełnienia świadczenia pieniężnego od przedsiębiorcy za naprawienie szkody na zasadach ogólnych (*damnum emergens, lucrum cessans*), w przypadku gdy szkoda została wyrządzona wskutek zawarcia nieważnej umowy. W ocenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie, niezależnie od żądania naprawienia szkody konsument może dochodzić łącznie z tym żądaniem albo oddzielnie unieważnienia umowy wraz z obowiązkiem wzajemnym zwrotu świadczeń, albo zwrotu przez przedsiębiorcę kosztów związanych z nabyciem produktu. W każdym z wymienionych przypadków materialnoprawna podstawa żądania powództwa, czyli norma indywidualno-konkretna, może być taka sama lub odmienna. Sąd Apelacyjny w Warszawie przyjął, że przepis art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr obejmuje warstwą normatywną samodzielne środki ochrony prawnej w postaci żądania naprawienia szkody na zasadach ogólnych albo żądania unieważnienia umowy i obowiązku wzajemnego zwrotu świadczeń oraz zwrotu przez przedsiębiorcę kosztów związanych z nabyciem produktu, które pod postacią roszczeń procesowych mogą być dochodzone przez konsumenta przeciwko przedsiębiorcy łącznie albo oddzielnie w zależności od przytoczonej w powództwie normy indywidualno-konkretny i okoliczności uzasadniających żądanie.

Odnosząc się zaś do przesłanek dochodzenia roszczenia o przywrócenie stanu poprzedniego, SN w wyroku z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 wskazał, że samo wprowadzenie w błąd konsumenta nie uzasadnia żądania unieważnienia umowy, ponieważ ta – zgodnie z art. 12 ust. 1 pkt 4 tej ustawy – zależy od ziszczenia się ogólnych przesłanek naprawienia szkody, a w szczególności – jeżeli chodzi o deliktową odpowiedzialność przedkontraktową – od zawinienia (art. 415 k.c.) przedsiębiorcy, choćby w postaci niedbalstwa oraz powstania i wykazania szkody.

W wyroku z dnia 5 kwietnia 2019 r., VI Aca 1681/17, Sąd Apelacyjny wskazywał natomiast, że o ile żądanie unieważnienia umowy wraz z obowiązkiem wzajemnego zwrotu świadczeń, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr, stanowi sposób naprawienia wyrządzonej szkody, o tyle nie wpisuje się w żaden sposób w reżim odpowiedzialności deliktowej, a zbudowane na tej podstawie żądanie zapłaty nie stanowi roszczenia odszkodowawczego. W ocenie sądu, przepis ten nie jest szczęśliwie sformułowany, bo jego treść sugeruje, jakoby żądania unieważnienia umowy i rozliczenia stron stanowiły egzemplifikację jakichś odszkodowawczych zasad ogólnych. Zasady takie nie istnieją, bo rozwiązania pozwalające sądowi na kształtowanie stosunków prawnych mają charakter wyjątkowy. Należałoby raczej założyć, że przepis ten formułuje samodzielne roszczenie prawokształtujące, a zwrot „w szczególności” nie odnosi się do zasad ogólnych, o których mowa w pierwszym zdaniu, ale do obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody. Szkodę tę (w aspekcie ekonomicznym) można bowiem usunąć przez unieważnienie umowy i zapłatę z tytułu zwrotu spełnionego świadczenia. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie konsument dotknięty nieuczciwą praktyką rynkową może zatem domagać się unieważnienia umowy z obowiązkiem wzajemnego zwrotu świadczeń oraz zwrotu przez przedsiębiorcę kosztów związanych z nabyciem produktu, jak też naprawienia wyrządzonej szkody na zasadach ogólnych.

3. Konsekwencje uchwały SN

W omawianej uchwale SN jednoznacznie ocenił charakter roszczenia przysługującego na podstawie art. 12 ust.1 pkt 4 upnpr. Nie można bowiem przy tym zapominać, że celem ustawy jest ochrona przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi i wywieraniem wpływu na decyzje dotyczące transakcji ze szkodą dla interesów gospodarczych konsumentów. Roszczenia wskazane

w art. 12 upnpr przysługują konsumentowi w razie dokonania nieuczciwej praktyki rynkowej, czyli sprzecznej z dobrymi obyczajami w rozumieniu art. 4 ustawy. Za nieuczciwą praktykę rynkową uznaje się w szczególności praktykę rynkową wprowadzającą w błąd oraz agresywną praktykę rynkową.

Zgodnie z art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr w razie dokonania nieuczciwej praktyki rynkowej przysługują konsumentowi uprawnienie określone jako prawo żądania: naprawienia wyrządzonej szkody na zasadach ogólnych, w szczególności żądania unieważnienia umowy z obowiązkiem wzajemnego zwrotu świadczeń oraz zwrotu przez przedsiębiorcę kosztów związanych z nabyciem produktu.

Warto w tym miejscu zauważyć, że art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr nie definiuje pojęcia „naprawienia szkody” na zasadach ogólnych, a zwłaszcza nie wskazuje zasad ogólnych, w myśl których ma nastąpić naprawienie szkody wyrządzonej konsumentowi. Odnosząc się w tym miejscu do zaprezentowanych poglądów doktryny, co do charakteru roszczenia z art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr obejmuje ono: 1) roszczenie odszkodowawcze oraz uprawnienie do żądania unieważnienia umowy lub 2) żądanie unieważnienia umowy stanowi formę przywrócenia stanu poprzedniego. Jednak – co należy podkreślić – art. 12 ust. 1 upnpr nie wprowadza ograniczeń dla konsumenta w dochodzeniu roszczeń pieniężnych na innej podstawie prawnej niż art. 12 ust. 1 pkt 4 tej ustawy. Konsument może dochodzić roszczenia o wydanie bezpodstawnie uzyskanych korzyści na zasadach ogólnych, pomimo że przepis nie wymienia go wśród roszczeń pieniężnych, których może dochodzić konsument. Dokonując oceny nieuczciwości praktyki rynkowej stosowanej przez przedsiębiorcę, sąd może stwierdzić nieważność umowy na podstawie kwalifikacji w oparciu o art. 5 ust. 1 upnpr. Wówczas żądanie unieważnienia umowy jest typem roszczenia o przywrócenie do stanu poprzedniego. Jednak, co warto podkreślić, nie zawsze dla stwierdzenia nieważności umowy wystarczające jest ustalenie przez sąd jej zawarcia wskutek stosowania nieuczciwej praktyki rynkowej. Konsumentowi, na podstawie art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr, przysługuje roszczenie odszkodowawcze, jeżeli wykaże ogólne przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej.

Reasumując, zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie naprawienie wyrządzonej szkody oraz unieważnienie umowy w oparciu o treść art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr budziło wiele wątpliwości, jeśli chodzi tak o konstrukcję przepisu, jak i o jego treść. Obowiązek wzajemnego zwrotu świadczeń wydawał się bliższy bezpodstawnemu wzbogaceniu czy instytucji odstąpienia od umowy wzajemnej. Dlatego właśnie część przedstawicieli doktryny dopatrywała się w rozważanym przepisie ustanowienia dwóch roszczeń: odszkodowawczego i prawa kształtującego skutkującymi rozliczeniami, jak przy bezpodstawnym wzbogaceniu. Głosowane orzeczenie rozstrzyga wątpliwości w doktrynie związane z nieprawidłową konstrukcją przepisu, a także pojawiające się w orzecznictwie rozbieżności, uznając, że żądanie unieważnienia umowy przewidziane w art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr, jest postacią roszczenia o przywrócenie stanu poprzedniego (art. 363 § 1 k.c.), którego skuteczne dochodzenie jest uzależnione od spełnienia ogólnych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej. Konsument poszkodowany w wyniku nieuczciwej praktyki rynkowej powinien mieć prawo wyboru pomiędzy żądaniem przywrócenia stanu poprzedniego a odszkodowaniem w pieniądzu (art. 363 § 1 k.c.). W ramach naprawienia szkody z art. 12 ust. 1 pkt 4 upnpr mieści się uprawnienie poszkodowanego do restytucji naturalnej, które koreluje z obowiązkiem naprawienia szkody przez przywrócenie stanu poprzedniego.

Bibliografia

- Grochowski, M. (2009). Wadliwość umów konsumenckich (w świetle przepisów o nieuczciwych praktykach rynkowych). *Państwo i Prawo*, 7.
- Michalak, A. (2008). *Przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom rynkowym. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Ohanowicz, A. (1971). Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1970 r., III CRN 546/60. *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych*, 82.
- Południak-Gierz, K. (2018). Instrumenty indywidualnej ochrony konsumenta w ustawie o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym a „Nowy ład dla konsumentów”. *internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny*, 6(7).
- Sieradzka, M. (2008). *Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska SA.
- Szwaja, J. i Tischner, A. (2007). Implementacja dyrektywy 2005/29/WE o zwalczaniu nieuczciwych praktyk handlowych do prawa polskiego. *Monitor Prawniczy*, 20.
- Targosz, T. (2012). Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. W: M. Namysłowska (red.), *Reklama. Aspekty prawne*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Włodarska-Dziurzyńska, K. (2009). *Sankcje w prawie konsumenckim na przykładzie wybranych umów*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.
- Zagrobelny, K. (2019), *Komentarz do Kodeksu cywilnego*. W: E. Gniewek (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*. Wrocław: Wydawnictwo C.H. Beck.